

**12/2006 GOMENDIOA, MAIATZAREN 30^{KOA}, GASTEIZKO UDALARI
EGINA, PATOLOGIA DUALA DUTEN PERTSONEI EMATEN ZAIEN
ARRETA HOBETU DEZAN ETA ATERPEKO ARAUDIA
ADMINISTRAZIOEN ZIGOR-AHALMENA ARAUTZEN DUEN
PROZEDURARA EGOKITU DEZAN.**

Aurrekariak

1. Hedabideek (Diario de Noticias de Álava, 2006ko otsailaren 7a, asteartea) Gasteizen etxerik gabeko pertsona bat hil zela nabarmendu zuten, eta hildakoak ez zuela gizarte laguntzarik jasotzen zehaztu zuten. Horregatik, gertakari horren gaineko informazio zehatza eta nahikoa eskatu genion udalari.
2. Erantzun gisa, udalak gizarte txosten bat bidali zigun, eta pertsona hark (...) izena omen zuen– zer-nolako laguntza jaso zuen adierazi zigun bertan.

Txosten horren arabera, (...) jaunak gizarte-laguntza jasotzen zuen urte batzuk lehenagotik. 2004ko urriaren 13an Gizarte Larrialdietako Udal Zerbitzuarekin harremanetan jarri zen. Hala ere, horren aurretik, Iparralde gizarte-etxean dagoen oinarrizko gizarte zerbitzuaren erabiltzaile izan zen.

Adierazi zigutenez, 2004ko abendutik 2005eko martxoa bitartean, (...) jauna Harrera Sozialerako Udal Zentroan (HSUZ) ostatu hartuta egon zen. Martxoan bertan bota zuten, indarkeriazko gertakari bat zela medio. Patologia duala zuen, buru-osasuneko arazoak, eta alkohola nahiz drogak hartzen zituen; horrek, batzuetan, bizikidetasuna zailtzen zuen. Orduz geroztik, horren antzeko gertakariak sarritan jazo zirenez gero, hainbat tokitatik bota zuten: Aterpe gaueko zentrotik, Estrada eguneko zentrotik, Casa Abierta-tik... Joan den neguan gizon horri “ateak zabalik” programan arreta eman ziotela gaineratu zen txostenean. Gero, antzekoa zen beste egoera batean, HSUZra igorri zutela, beste tokietan izan zituen arazoengatik. Erabaki hori hartu zen arren, (...) jauna 2006ko urtarrilaren 14an eta 25ean bakarrik joan omen zen zentro horretara, eta aparteko gertakaririk gabe artatu omen zuten.

3. Espedientea bideratzeko orduan gizon hura nor zen jakin genuenean, lehenago Arartekora etorria zela egiaztatu genuen. Hain zuzen, 2005eko azaroaren 28an etorri zen erakunde honetara eta jarduteko eskatu zigun, udalak ez baitzion ematen Osakidetzaren desintoxikazio programa batean sartzeko beharrezkoa zuen ostatzeko eta janarizko baliabide bat, eta baldintza hura ezinbestekoa zen

onartua izateko (... zenbakiko espedientea). 2006ko urtarrilaren 26ko goizean, (...) jauna berriro Arartekoaren bulegoan izan zen, bere espedienteaz arduratuta. Aterpetxean, ez ziotela ohean lo egiten uzten eta ez ziotela janari-txartelik ematen adierazi zigun, eta aterpetxeko langileek eman zioten tratuarekin ez zegoela konforme. Egun hartan hil zen, daukagun informazioaren arabera.

Espediente honetako zertzeladak ikusita, erakunde honek gogoeta eta gomendio hauek egin ditu, patologia duala duten pertsonenganako arreta hobea sustatzeko eta gizarte-baliabideetan zigor-prozedurak hobetzeko asmoz.

Gogoetak

1. “Etixerik gabeko pertsonen” piztutako kezka dela eta, Gasteizko Udalak hainbat hitzaldi, eztabaida eta azterketa egin ditu. Ontzat jotzen ditugu kezka hori, egindako lana eta talde horrekin burutzen den jarduera etengabe ebaluatzea. Talde horren egoerak erakunde hau ere kezkatzen du. Horregatik, txosten berezi bat prestatu dugu, *Etixerik gabe eta bazterkeria larrian dauden pertsonen premiei emandako erantzuna* izenburuarekin, eta aurki aurkeztuko diogu Eusko Legebiltzarrari.

Etixerik gabeko pertsonen profila aldatu egin da. Jada ez dira beren gauzak hartu eta batetik bestera ibiltzen diren adin ertaineko behin-behineko egoiliarrik, baizik eta, besteak beste, honako ezaugarriok aldatu dira: orain gazteagoak izaten dira, askotan eremu normalizatuetatik etorri ohi dira eta toki berean egoten dira. Gainera, sarritan patologia duala izaten dute –gaitz hori buru nahasmenduarekin eta kontsumo aktiboekin lotu ohi da–, eta halako pertsonen bizikidetasun gatazkak sortzen dituzte psikiatriaren ikuspegitik egonkor ez daudenean. Gatazka horiek, gehienetan, gizarte-baliabideen ahalbideak gainditzen dituzte.

Patologia duala duten etixerik gabeko pertsonen arreta emateko, gizarte- eta osasun-baliabideak behar dira, biak batera, izan ere, arazo horri alkohola eta drogak neurritz gain hartzeak dakarren arazoa gehitzen zaio. Aipaturiko txostena egiten lagundu zuten lan-taldeek beren kezka erakutsi ziguten, gero eta gehiago baitira patologia duala duten pertsonak. Arazo horregatik, askotan bota egiten dituzte gizarte-baliabideetatik, eta, beraz, oinarrizko beharrak ase ezinik geratzen dira edo oso ibilbide nahasiak dituztela, baliabideetan sartuz eta irtenez, eta horrek eragotzi egiten du beraien bilakaera etengabe aztertzeke gizarte-lana.

2. Espediente hau etxerik gabeko pertsonekin jarduteak sortzen dituen zailtasunen erakusgarri da, baina baita pertsona horien beharren eta beren egoera latzak ekar ditzakeen ondorioena ere.

Lehen aipatu bezala, (...) jauna erakunde honetara etorri zen 2006ko urtarrilaren 26an eta kexu agertu zen jasotzen ari zen arreta eskasagatik (ez zioten uzten ohean lo egiten eta ez zioten janari-txartelik ematen). Orobat, ia urtebete egoerarik txarrean bizitzen zeramala esan zigun. Arartekoari laguntza eskatu zion (... zenbakiko espediente), alkohol mendekotasuna gainditzeko tratamendu bat hasterik izan ez zuelako, estali gabe baitzituen gutxienezko beharrak (ostatua eta jatekoa). Kasu honetan paradoxa bat gertatu zen: kaleko hezitzaileek, beren gizarte-lana egiten ari zirela, esku hartu zuten eta desintoxikazio tratamendua hastera animatu zuten gizon hori. Horregatik, kexagileak bere harridura erakutsi zigun, ez baitzen zentzuzkoa, ostatu eta jatekorik ez izateagatik, kaleko hezitzaileek proposatu zioten tratamendua egiterik ez izatea. Beraz, koordinazio falta izan zen osasun alorraren eta gizarte alorraren artean, baita pertsona horiek gizarteratzeko lanean diharduten gizarte-baliabideen beren artean ere, bada kaleko hezitzaileek ere ez zuten pertsona horri baliabide egokirik eskaintzerik izan. Hortaz, espediente honetan agerian geratu dira diru-bitartekorik gabeko pertsonen gizarte- eta osasun-beharrak asetzeko dauden zailtasunak. Horri gaineratu behar zaio gizarte-zerbitzuek 2004ko urria baino lehenagotik zekitela pertsona horren arazoaren berri. Azken batean, eskura zeuden baliabideekin ez zen lortzerik izan ez hura gizarteratzea, ez haren osasuna hobetzea edo egonkortzea.

3. Bestalde, hainbat akats antzeman dira gizarte-baliabideak, zehazkiago esanda, Aterpe erabiltzen duten pertsonak botatzeko prozeduran (“exijentzia gutxiko zentro” deritzenetakoa da hori). Akatsok zerikusi zuzena dute etxerik gabeko pertsonentzako gizarte-baliabideei buruzko araudi faltarekin. Orain bertan ez dago arreta emateko eredurik gure autonomia erkidegoan, ezta zerbitzu horrek izan behar dituen baldintzak arautzen dituen araudirik ere, ez baliabideei dagokienez (plazak, gutxienezko ekipamendua, irisgarritasuna, langileen ratioa, profesionalen taldea, besteak beste), ez –zehazki– arau-hauste eta zigorren araubide juridikoari dagokionez. Urriaren 18ko 5/1996 Legeak –gizarte zerbitzuei buruzkoak– xedatzen duenez, Eusko Jaurlaritzak du gizarte-zerbitzuak antolatzeke eskumena, honako hauek arautuz: zentro eta zerbitzuak ireki, aldatu, jardun eta ixteko baldintzak; langileen gaitasuna; eta edozer baimendu, hitzartu, homologatu eta ikuskatzeko arauen ezarpena. Denbora luzea igaro den arren, oraindik araudi asko daude onartzeke, adibidez, etxerik gabeko

pertsonentzako baliabideei dagokiena. Horregatik, baliabide bakoitzak bere jarduerarako barne-araudia sortu du, kasu honetan gertatu den moduan.

Alde batetik, Aterperen jarduera erregulatzen duten arauetan kontuan hartzen da gizarte-baliabidea dela; horregatik, beste baliabide batzuen helburu bera du: erabiltzaileak gizarteratzea. Beste alde batetik, exigentzia gutxiko zentroa izanik, pertsona horiei lotarako toki bat ematea da bere berehalako helburua. Erabiltzaileek bete behar dituzten baldintzek batik bat toki komunak partekatzearekin dute zerikusia. Horren ondorioz, Aterpeko jarduera-araudia oso oinarrizkoa da:

“1.- No se admitirá violencia alguna contra las personas o los equipamientos y el uso de la misma será objeto de expulsión inmediata”.

2.- No se permitirán consumos de drogas, incluido el alcohol, dentro del mismo recinto.

3.- Se deberá respetar el uso diferenciado de los espacios (de estar y de pernoctar), no molestándose mutuamente.

4.- La estancia en el espacio de pernoctación no deberá superar una semana, como criterio general, al existir recursos municipales suficientes para ser alojados en los mismos”.

Erakunde honen iritziz, araudi horretan ez daude behar bezala mugatuta zentrotik botatzea eragin dezaketen portaerak, ezta ere botatze hori nolakoa izango den edo zenbat iraungo duen, hau da, betiko ala aldi baterako izango den, eta azken kasu horretan, zenbat denborarako.

Botatzeko erabaki horiek zentroko langileek ahoz jakinarazten dituzte, egintza zigorgarriak gertatzen ari diren unean edo horiek bukatu bezain laster. Ondoren, Gizarteratzeko Zerbitzuaren Balorazio Batzordea biltzen da eta han portaera balioztatu eta pertsona hori zenbat egunetarako botako duten erabakitzen da. Geroago, ebazpena ematen da, eta interesdunari jakinarazterik ez dagoenez gero –ez baitu bizilekurik– aipamen bat argitaratzen da Arabako Lurralde Historikoaren Aldizkari Ofiziala (ALHAO). Hala ere, ez da hartzailearen izenik agertzen, ezta zenbat denborarako egotzi duten ere, 30/1992 Legearen 372. artikuluan onartutako intimitate-eskubidea babesteko asmoz, argitaratutako ebazpenetan adierazten denez. Horrela, zigortuak zigorraren berri izan nahi badu (zenbat denboran ez duen baliabide hori erabiltzerik izango), aipaturiko gizarte-zerbitzura joan beharko du informazio eske. Baliteke aurreikuspen horiek zenbait kasutan nahikoak izatea, baina ez guztietan, izan ere, zigorraren berri izateko, pertsona zigortu horrek nahitaez gizarte-zerbitzuetara joan beharko du

berriro, eta erabiltzaile batzuen egoera eta profilak ezagututa, baliteke halakorik ez gertatzea eta, hortaz, hark informazio hori ez eskuratzea.

Erakunde honen ustez, Aterpeak, udalaren gizarte-zerbitzua denez, administrazioaren zigor-ahalmena arautzen duen araudira egokitu behar du, erabiltzaileen eskubideak bermatzeko, batez ere ahalmen hori erabiltzeak berekin dakartzan ondorioek pertsonen oinarrizko beharretan –janari eta ostatuan, kasu– eragiten badute. Ildo horretan, gomendagarria izango litzateke zentrotik botatzeko prozedura otsailaren 20ko 271998 Legean ezarritako administrazioaren zigor-prozedurara moldatzea. Horretarako, tipifikatuta egon beharko lukete arau-haustetzat jotzen diren portaerak, maila ezberdinetan sailkatuta (oso larriak, larriak eta arinak), eta zigor zehatzak aurreikusi beharko lirateke, arau-hausteak eragin dituzten egintza eta portaeren arabekoak. Arau-haustek egintzak gertatu baino lehen egon beharko lukete zehaztuta edo mugatuta. Era berean, beharrezkoa izango litzateke instrukzio-aldia eta erabakitze aldia organo beraren esku ez egotea. Zigortzeko prozedurari egokitzea berme bat da erabiltzailearentzat, baina baita administrazioarentzat ere, horrela indarreko legeria betetzen du eta. Araudi horrek agintzen duenez, atzeratu ezineko presako arrazoiak daudenean, prozedura hasteko eskumena duen organoak edo organo instrukzio-egileak beharrezkoak diren behin-behineko neurriak hartu ahal izango ditu, epaitutako egintzek edo antzekoek bere horretan jarrai ez dezaten edo berriz gerta ez daitezen, edo haiek sortutako kalteak ez iraunarazteko edo kalteok arintzeko. Beraz, badira legezko zenbait aurreikuspen une jakin batzuetan gerta daitezkeen bizikidetasun gorabeherei aurre egiteko. Bestalde, neurri horiek berme batzuk izan behar dituzte, besteak beste, ezingo dira luzatu kautelazko helburuak edo proportzionaltasun irizpideari buruzkoak betetzeko ezinbestekoa den denbora baino gehiago. Gainera, behin-behineko neurriok interesdunei ezin die sortu kalte konponezin edo konpongaitzik, edo legeek babestutako eskubideak urratzea dakarrenik.

Kontuan izan behar da zigor-prozedura orotan funtsezkoa dela interesdunari entzunaldia bermatzea, hari ebazpen proposamena jakinaraziz. Proposamen horretan egintzak arrazoi bidez finkatuko dira eta argi zehaztuko dira bai frogatutzat jo diren egintzak eta horiek eragindako arau-haustea, halakorik bada, bai ezarri nahi den zigorra eta organo instrukzio-egileak hartu dituen behin-behineko neurriak. Alegazioak egin ahal izan ditzaten jakinarazi behar zaie interesdunei ebazpen proposamena. Pertsonok bizilekurik izaten ez dutenez gero (ezta jakinarazpenak egiteko ere), beste jakinarazpen modu bat aurreikusi beharko litzateke; esate baterako, ebazpen proposamena jasotzera helbide jakin

batera joateko esan beharko litzaieke, Aterpera bertara edo erreferentziako gizarte-zerbitzura. Gauza bera ebazpenari dagokionez.

Azkenik, aipaturiko elementuak eta administrazioaren edozein ebazpen eraginkorra izan dadin aurreikusitako edukia ez ezik, honako hauek adierazi behar dira ebazpenean: frogen balioztapena, erantzulea, egindako arau-haustea eta ezarritako zigorra. Beraz, esan dugunez, otsailaren 20ko 2/1998 Legeari egokitu beharko litzaioke prozedura, horrek arautzen baitu autonomia erkidegoan erabiltzen den zigor-ahalmena. Egokitze horretarako bete behar diren baldintzetako batzuk goraxeago laburtu ditugu, baina jurisprudentzia eta administrazio jarduera ugaritan, administrazioaren zigor ahalmenaren printzipioak eta araudia biltzen dira, kasuan kasuko zerbitzu edo jarduerara moldatuta. Araudi hori dago indarrean erakunde komunek araugintza eskumen osoak edo –kasu honetan bezala–.araudia garatzekoak dituzten alorretan.

Baliabide horiek egiten duten lana oso garrantzitsua da, bada nora joanik eta oinarrizko beharrak asetzerik ez daukaten pertsonen bizimodua duin bihurtzen saiatzen dira. Hala ere, gizarte-zerbitzuek, zenbaitetan, beren eskumena gainditzen duten eragozpenei egiten behar diete aurre, adibidez, pertsona horiek osasunarekin lotutako arazoak dituztelako –droga edo alkohola modu eraginkorrean hartzearen ondorioz–, osasun mentalari buruzko arazoak edo ezgaitasunen bat. Horren ondorioz, baliabiderik ez dagoela-eta, pertsona batzuk beren arazoa konpontzeko gizarte- edo osasun-laguntza egokirik gabe geratzen dira. Horregatik, aipatutako txostenean adierazten den bezala, erakunde honek ere uste du pertsona horiek ezin direla arreta egokirik gabe utzi, eta ahaleginak egin behar direla oinarrizko beharrei erantzuteko baliabideak lortzeko, batez ere neguan. Edonola, botatzeko zigorra ezarri amaitzen diren zigor-prozeduretan, legezko bermeak beteko direla bermatu behar da, baita administrazioaren zigor-araubideak oinarriztat dituen printzipioak ere.

4. Azkenik, apirilaren 6ko 64/2004 Dekretuan onartzen dira Euskal Autonomia Erkidegoko gizarte-zerbitzuen erabiltzaileen eta profesionalen eskubide eta betebeharren gutuna, eta iradokizun eta kexen araubidea. Gutun horren IV. kapituluan aurreikusita dago gizarte-zerbitzuen erabiltzaileek horien funtzionamenduan parte hartuko dutela.

Garrantzizkoa da erabiltzaileek kexak eta iradokizunak egin ditzaketela jakitea, eta horiek bideratu ahal izatea, aipatutako araudiak xedatzen duen moduan. Dekretu horren xedea gizarte-zerbitzuen erabiltzaileen eta profesionalen harremanak eta eskubide-betebeharrak arautzea da. Orduan, gatazkei erantzun

egokia emateko bermea dira. Dekretu horren 13. artikuluan berariaz xedatzen da pertsona horiek eskubidea izango dutela bertan arautu diren iradokizun- eta kexa-prozedurei buruzko informazioa jasotzeko, baita indarreko araudiak aurrez ikusi dituen errekurtsoei buruzkoa ere, horiek aurkezteko formularioak eskueran izateko, eta eskumena duen administrazioaren erantzuna jasotzeko, kasu bakoitzean dagokion epearen barruan.

5. Azken batean, erakunde honen aburuz, administrazioak pertsona horien oinarrizko beharrei erantzun behar die, osasun-arazoei aurre egin behar die eta gizarte-lana garatu behar du haiek gizarteratzen laguntzeko. Nahiz eta erantzukizun hori beste administrazio batzuekin –esaterako, Osakidetzarekin– partekatzen den, udalak ere ahaleginak egin behar ditu udalerrian bizi diren pertsonen beren beharrak asetzeko arreta egokia jasoko dutela bermatzeko, eremu soziosanitario bat garatuz eta, zehazki, horretarako beharrezkoak diren baliabideak abiaraziz. Halaber, gizarte-baliabideen funtzionamenduarekin lotutako zigor-ahalmena erabiltzean, funtsezkoa da zigor-prozedurari buruzko araudia bete dadin eta gizarte-zerbitzuen erabiltzaileen eskubideak betetzen aurrera egin dadin.

Aurreikuspen horiek guztiak bete egin behar dira, erabiltzaileen eskubideen berme gisa eta administrazioak nahitaez bete beharrekoak direlako. Eskubide sozialek, historian barrena, ezaugarri nagusi hau izan dute: beroriek onartzeak berekin zekartzan betebeharreko anbiguotasuna. Oraindik ere gehiago zehaztu behar dira, baina garrantzitsua da nahitaez bete behar den indarreko araudia betetzen aurrera egitea.

Horregatik guztiagatik, gomendio hau egin genuen, otsailaren 27ko 3/1985 Legeak –erakunde hau sortu eta arautzekoak– 11 b) artikuluan ezarritakoaren arabera:

12/2006 GOMENDIOA, maiatzaren 30ekoa, Gasteizko Udalari egina

1. Beharrezko jarduerak burutu ditzala udalerrri horretan larriki baztertuta, burua nahastuta eta alkohola edo drogak modu eraginkorrean hartuz bizi diren pertsonen beren arazoari dagokion arreta jaso dezaten. Horretarako, Eusko Jaurlaritzaren Osasun Sailarekin koordinatuta, baliabide soziosanitarioak abiaraztea sustatu behar du.

2. Udalak gizarte-baliabideetan erabiltzen duen zigor-ahalmena bat etor dadila herri-administrazioen zigor-prozedurari buruzko araudiarekin eta printzipioekin.
3. Aurrera egin dadila Euskal Autonomia Erkidegoko gizarte zerbitzuen erabiltzaileen eta profesionalen eskubide eta betebeharren gutuna, baita iradokizun eta kexen araubidea ere betetzen, erabiltzaileen parte-hartzea eta beraiei dagozkien prozeduren berri izateko eskubidea betetzea sendotuz.